

PARTICULARITĂȚI ALE AXIOMELOR SOCIALE:
UN STUDIU PRIVIND STABILITATEA TEMPORALĂ
REALIZAT ASUPRA UNUI GRUP DE PARTICIPANȚI ROMÂNI

CĂTĂLIN MOSOIA*

Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR), București

Abstract

This study investigates the stability of social axioms in time for a group of Romanians living in Romania. A sample of $N = 501$ participants, females and males aged 12 to 94 ($M = 43.58$, $SD = 15.243$), filled in an online survey between 22 May 2019 and 13 February 2021. A subgroup of $n = 51$ participants (about 10% of N) aged 17 to 94 years ($M = 51.35$, $SD = 14.055$), 29 females ($M = 49.72$, $SD = 11.774$) and 22 males ($M = 53.50$, $SD = 16.644$), college graduates in their vast majority, answered the questionnaire for three times: the first time in 2019 (precisely, between 22 May and 23 October 2019), the second time in 2020 (exactly, between 19 May and 19 November 2020), and the third time between 20 November 2020 and 13 February 2021. In this study, we used the Social Axioms Survey II (Leung *et al.*, 2012), which measured social cynicism, reward for application, social complexity, fate control and religiosity; the Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale – General Measure (Chen *et al.*, 2015), which measured the basic psychological needs for autonomy, relatedness, and competence; the five-item World Health Organization Well-Being Index, WHO-5 (1998), which measured the subjective well-being. ANOVA with repeated measures was used to understand whether there is a difference in social axioms amongst the 51 participants over the three investigation periods. The dependent variable was the social axiom, whilst the independent variable was time. IBM SPSS Statistics 24 was used. The repeated measures analysis of variance results indicating no statistically significant difference in social axioms amongst participants. However, significant differences between social axioms resulted between female and male participants. The present study contributes to a better understanding of social axioms and their relevance in relation to basic psychological needs and human behaviour.

Cuvinte-cheie: stabilitatea temporală a axiomelor sociale, trebuințe psihologice de bază, starea subiectivă de bine.

Keywords: temporal stability of social axioms, basic psychological needs, subjective well-being.

1. INTRODUCERE

Studiul de față investighează stabilitatea temporală a axiomelor sociale asupra unui grup de participanți români, în perioada 22 mai 2019 – 13 februarie 2021. Prin urmare, cercetarea stabilității în timp a credințelor sociale s-a realizat într-un interval de 21 de luni (mai exact 20 de luni și 23 de zile), care conține și momentul

* Doctorand, Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR), Calea Victoriei 125, 010071, București, România; E-mail: catalin.mosoia@gmail.com

aparitiei virusului pandemic COVID-19 la nivel global (începutul anului 2020) și local – în România, potrivit Voicu și Popescu (2021), primul caz de infecție a fost înregistrat pe 26 februarie 2020. Astfel, investigația din acest studiu s-a desfășurat atât înaintea declanșării pandemiei, cât și în timpul manifestării acesteia.

Leung *et al.* (2012) au analizat stabilitatea axiomelor sociale și susțin că acestea sunt relativ stabile pe o perioadă de studiu de opt ani, iar corelația medie între axiome este de 0,75. Chestiunea stabilității temporale a axiomelor sociale a fost adusă în discuție de Li și Leung (2012), care susțin că eventuale schimbări semnificative la nivelul societății pot conduce la modificări majore în ceea ce privește credințele sociale. În absența schimbărilor la nivelul societății, axiomele sunt destul de stabile la nivel societal și servesc ca ghiduri colective pentru practicile socio-culturale și comportamentele individuale (Li și Leung, 2012); aceiași autori mai susțin că eventuale fluctuații în timp ale axiomelor sociale ar putea fi asemănate cu niște erori aleatorii, care certifică stabilitatea axiomelor la nivel societal – în această situație, s-ar putea spune că erorile ar fi considerate ca niște excepții care confirmă regula. Pe de altă parte, Li și Leung (2012) precizează că, din cauza lipsei cercetărilor relevante, nu se poate afirma că axiomele sunt mai stabile la nivel societal decât la nivel individual. În literatura de specialitate, studiile longitudinale pe tema axiomelor sociale sunt foarte rare și, potrivit lui Bond (2021), singurul astfel de studiu a fost realizat în Hong Kong de către Lai, Bond și Hui (2007); cei trei autori au explorat rolul pe care îl au credințele sociale în ceea ce privește evaluarea globală a satisfacției cu viața, unde satisfacția cu viața a fost identificată drept componenta cognitivă în evaluarea stării subiective de bine (Diener, Oishi și Lucas, 2003).

Astfel, studiul de față are drept componentă exploratorie investigarea stabilității în timp a axiomelor sociale în contextul schimbărilor la nivelul societății românești determinate de apariția și manifestarea virusului pandemic COVID-19; în alte cuvinte, cercetarea de față își propune să afle dacă aceste schimbări au condus la modificări în ceea ce privește credințele sociale ale participanților.

a. Axiomele sociale

Axiomele sociale au fost definite de Leung *et al.* (2002) drept credințe generalizate despre propria persoană, despre mediul social sau înconjurător sau despre lumea spirituală și se prezintă sub forma unei aserțiuni referitoare la relația dintre două entități sau concepte (Leung *et al.*, 2002). Pe baza analizei datelor colectate de la participanți aparținând unor culturi diverse, Leung și Bond (2004) susțin că următorii cinci factori ai axiomelor sociale sunt universali: cinismul social, răsplata pentru efort, complexitatea socială, controlul destinului și religiozitatea. Cinismul social reunește așteptări de tip negativ despre natura umană și evenimentele sociale; persoanele caracterizate prin cinism social au opinii stereotipe despre anumite grupuri și manifestă neîncredere în instituții, tind să considere că oamenii

își exploatează semenii și că viața aduce nefericire (Lai, Bond și Hui, 2007). Factorul răsplată pentru efort evaluează credința socială potrivit căreia efortul oamenilor va fi recompensat dacă acțiunile lor vor fi eficiente. Complexitatea socială reliefează faptul că există mai multe moduri prin care se pot identifica soluții la probleme, lumea socială este complexă, evenimentele sunt nesigure și schimbătoare, iar comportamentul social se poate manifesta diferit, în funcție de context. Controlul destinului se referă la credința conform căreia evenimentele sociale sunt predeterminate și sunt influențate de soartă sau destin, dar și că există modalități prin care oamenii pot influența cursul vieții; prin urmare, axioma controlului destinului prezintă două fațete, după cum susțin Zhou, Leung și Bond (2009). Religiozitatea se referă la credința în forțe supranaturale și în instituțiile religioase, iar aceste instanțe pot influența evoluția oamenilor. Axiomele sau credințele sociale sunt „sociale” pentru că ele se formează în urma socializării și sunt „axiome” pentru că oamenii le aprobă fără să acorde prea mare atenție asupra validității lor (Leung și Bond, 2009). Iliescu, Dincă și Bond (2017) precizează că axiomele sociale sunt variabile valide atât pentru descrierea grupurilor, comunităților ori a societăților, cât și a comportamentelor individuale din interiorul acestor grupuri, comunități ori societăți. Astfel, axiomele sociale au fost studiate în relație cu diverse alte variabile, în culturi diferite, cum ar fi credințe despre învățare, în Filipine (Bernardo, 2009), locul de control și dezvoltare morală, în Italia (Comunian, 2009), comportamente individuale și intenții comportamentale (Dincă și Iliescu, 2009), și relațiile maritale (Iliescu, Dincă, Bond, 2017), ultimele două studii realizate în România.

b. Trebuințele psihologice

Trebuințele psihologice de bază au fost elaborate în cadrul general al teoriei autodeterminării (*Self-Determination Theory*, SDT), teorie a motivației propusă de Deci și Ryan (1985; 2000) și Ryan și Deci (2000). Această teorie, pe de o parte, pune accent pe tendințele naturale ale oamenilor de a se comporta eficient și sănătos, iar, pe de altă parte, pe modul în care factorii sociali și culturali influențează calitatea activității pe care oamenii o desfășoară. Potrivit SDT, trebuințele psihologice de bază, necesități universale pentru starea de bine (Deci și Ryan, 2014), sunt nevoia de competență, nevoia de relaționare și nevoia de autonomie (Deci și Ryan, 2000), iar acestea sunt înnăscute, esențiale și universale (Ryan și Deci, 2000). Trebuința de competență se referă la nevoia intrinsecă a oamenilor de a fi eficienți în relația pe care o au cu mediul (Deci și Vansteenkiste, 2004) și, astfel, se referă la realizările, cunoștințele și abilitățile oamenilor; cu alte cuvinte, oamenii au nevoie să-și dezvolte competențele pentru a avea control asupra chestiunilor care sunt importante pentru ei. Deci și Vansteenkiste (2004) mai susțin că trebuința de relaționare se referă la nevoia de apartenență și de legătură cu ceilalți, la înclinația universală de a interacționa, de a fi în legătură cu

semenii și de a manifesta grijă față de aceștia; trebuința de autonomie se referă la experimentarea unui sentiment de consimțire și de alegere atunci când acționezi, indiferent dacă acțiunile sunt inițiate independent sau răspund unei cereri din partea altor persoane; cu alte cuvinte, trebuința de autonomie se referă la nevoia persoanei de a simți că deține controlul asupra propriului comportament (Deci și Vansteenkiste, 2004).

c. Starea subiectivă de bine

Starea subiectivă de bine este rezultatul evaluărilor cognitive și emoționale pe care o persoană și le face despre propria sa viață (Diener, Lucas și Oishi, 2002). Starea subiectivă de bine este o stare de mulțumire care aparține interiorității și care se manifestă prin comportament. Michalos (2014) sugerează că starea subiectivă de bine are mai mulți factori determinanți, dar sănătatea mentală și relațiile pozitive cu oamenii din jur constituie condiții necesare pentru această stare de bunăstare psihologică. O serie de studii demonstrează că printre factorii determinanți ai stării subiective de bine se află caracteristicile individuale (Diener, Diener și Diener, 1995), cultura (Diener, Suh, Smith și Shao, 1995), vârsta (Diener și Suh, 1998), locul de muncă (Diener, Nickerson, Lucas și Sandvik, 2002), căsătoria (Lucas, Clark, Georgellis și Diener, 2003) și mediul (Diener și Seligman, 2004). Preluând metafora orchestrei și a instrumentelor componente, figură de stil folosită de Diener și Seligman (2002) într-un studiu asupra oamenilor foarte fericiți, starea subiectivă de bine pare să fie rezultatul acțiunii mai multor factori determinanți, la fel cum un concert de muzică clasică presupune participarea coordonată a instrumentelor care alcătuiesc orchestra simfonică.

2. METODOLOGIE

2.1. SCOP ȘI IPOTEZE

Scopul studiului de față a fost investigarea stabilității temporale a axiomelor sociale. Criteriile care au determinat alegerea perioadelor au fost următoarele: perioadele să fie consecutive și să aibă o lungime de cel puțin două luni de zile. Astfel, s-a cercetat stabilitatea celor cinci factori ai credințelor sociale – cinismul social, răsplata pentru efort, complexitatea socială, controlul destinului și religiozitatea – în următoarele trei perioade: 22 mai 2019 – 23 octombrie 2019, 19 mai – 19 noiembrie 2020, 20 noiembrie 2020 – 13 februarie 2021. Prin urmare, intervalele de timp dintre testări nu au fost egale. Cu toate acestea, s-a ținut cont de apariția la nivel global și național, la începutul anului 2020, a virusului pandemic COVID-19, a cărui evoluție rapidă a determinat luarea în considerare a celei de a treia perioade de investigație, imediat după sfârșitul celei de a doua perioade de investigație.

Astfel, datele colectate corespund unor perioade total diferite. În anul 2019 nu exista nicio informație despre vreun virus pandemic, iar prima perioadă de investigație în acest studiu este 22 mai – 23 octombrie 2019. Odată cu anul 2020, au apărut primele informații despre virusul COVID-19, care au fost urmate de efecte imediate, în primul rând, în domeniul sănătății populației, atât la nivel global, cât și la nivel local: un număr din ce în ce mai mare de infectări, spitalizări, decese, măsuri luate de autorități – starea de urgență, purtarea măștii, distanța socială, anumite intervale orare pentru cumpărături sau deplasări în afara locuinței de domiciliu –, schimbări în stilul de muncă sau chiar pierderea locului de muncă; începând cu a doua jumătate a anului 2020, au prins contur ideile privind testarea populației pentru a identifica persoanele infectate cu COVID-19 și, la un nivel incipient, vaccinarea populației împotriva virusului pandemic; astfel, în studiul de față, a doua perioadă de investigație a fost considerată între 19 mai și 19 noiembrie 2020. A treia perioadă de investigație din acest studiu a fost considerată 20 noiembrie 2020 – 13 februarie 2021; în această perioadă s-au desfășurat campanii de testare, apoi de vaccinare a populației, ca măsuri de prevenire a infectării cu virusul COVID-19 (vaccinarea continuă și în momentele redactării acestui studiu, iunie 2021).

Caracterul exploratoriu al acestei lucrări rezidă în întrebarea la care a încercat să răspundă, anume, dacă axiomele sociale sunt stabile în timp, mai precis, de-a lungul a trei perioade consecutive. Întrucât aceste intervale de timp conțin și momentul apariției și manifestării virusului pandemic COVID-19, studiul investighează dacă modificările stilului de viață al oamenilor din cauza virusului au determinat și schimbări în ceea ce privește credințele lor sociale.

Pentru a stabili ipotezele, se introduce pentru variabilele din acest studiu noțiunea de stabilitate relativă (în timp). Astfel, se consideră că o variabilă este relativ stabilă dacă valorile respectivei variabile în n perioade consecutive de timp sunt diferite, adică diferența între valorile medii nu este statistic semnificativă. Prin urmare, ipoteza generală din acest studiu este următoarea: axiomele sociale sunt relativ stabile în timp.

Ținând cont de cele trei perioade de investigație din acest studiu, s-au considerat următoarele ipoteze specifice:

Ipoteza 1: Cinismul social este relativ stabil de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Ipoteza 2: Răsplata pentru efort este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Ipoteza 3: Complexitatea socială este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Ipoteza 4: Controlul destinului este relativ stabil de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Ipoteza 5: Religiozitatea este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Cele cinci ipoteze specifice mai pot fi formulate și în felul următor: diferența între mediile axiomelor sociale – cinismul social, răsplata pentru efort, complexitatea socială, controlul destinului, religiozitate –, înregistrate în cele trei perioade consecutive de investigație, este nesemnificativă din punct de vedere statistic.

2.2. INSTRUMENTE DE LUCRU

În acest studiu am utilizat trei instrumente de lucru. Cu ajutorul versiunii în limba română a chestionarului de axiome sociale Social Axioms Survey II (Leung *et al.*, 2012), prescurtat SAS II, s-au evaluat axiomele sociale. Acest chestionar conține 40 de itemi, care grupează cinci dimensiuni ale credințelor sau axiomelor sociale: cinism social, răsplată pentru efort, complexitate socială, controlul destinului și religiozitate; scorurile la fiecare dintre cei cinci factori ai axiomelor sociale sunt cuprinse între 8 (valoarea minimă) și 40 (valoarea maximă). Pentru cele cinci subscale din cadrul Social Axioms Survey II (SAS II), coeficienții alpha ai lui Cronbach pentru eșantioanele folosite au avut valori între 0,64 și 0,79 (Leung *et al.*, 2012). Pentru acest studiu, coeficienții de consistență internă alpha-Cronbach calculați indică o fidelitate bună pentru cinism social (0,811), răsplata pentru efort (0,773), controlul destinului (0,765) și religiozitate (0,904), iar pentru complexitate socială valoarea de 0,672, prin urmare, o valoare apropiată de standardul recomandat de raportare a consistenței interne (mai mare de 0,70) (Iliescu și Sulea, 2015). Prin intermediul versiunii în limba română a scalei Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale – General Measure (Chen *et al.*, 2015), s-a evaluat gradul de satisfacere și de frustrare a trebuințelor psihologice de bază. Această scală constă în 24 de itemi, iar scorurile sunt cuprinse între 4 (valoarea minimă) și 20 (valoarea maximă); astfel, s-au obținut evaluări ale gradului de satisfacere și de frustrare ale trebuințelor de competență, de relaționare și de autonomie. În versiunea originală a lui Chen *et al.* (2015), cele șase subscale ale acestui instrument au avut o consistență internă adecvată, coeficienții alpha-Cronbach fiind cuprinși între 0,73 și 0,89 pentru subscalele „satisfacere” și între 0,64 și 0,86 pentru subscalele „frustrare” (Chen *et al.*, 2015). Pentru acest studiu, s-au calculat coeficienții de consistență internă, care indică o fidelitate bună (alpha-Cronbach între 0,90 și 0,91). De asemenea, s-a utilizat versiunea în limba română a Chestionarului Organizației Mondiale a Sănătății al celor cinci criterii de apreciere a stării de bine, versiunea 1998, care a permis evaluarea stării subiective de bine (Psychiatric Research Unit, WHO Collaborating Center for Mental Health, 1998), de altfel, unul dintre cele mai utilizate instrumente de evaluare a stării subiective de bine (Topp și alții, 2015). Acest chestionar de tip autoraport este format din cinci itemi, iar scorurile sunt cuprinse între valoarea minimă (0, zero) și valoarea maximă (100), unde un scor mai ridicat indică o stare subiectivă de bine mai bună. Scala WHO-5 are o fidelitate bună, coeficienții de consistență internă alpha ai lui Cronbach fiind cuprinși între 0,86 și 0,90 pentru eșantionul european și între 0,84 și 0,86 pentru eșantionul românesc (Liță, 2018).

2.3. PARTICIPANȚI

La acest studiu au participat un număr total de 501 de români, femei și bărbați cu vârsta cuprinsă între 12 și 94 de ani ($M = 43,58$; $AS = 15,243$). Un subgrup de 51 de participanți, adică aproximativ 10% din numărul total de participanți, cu vârsta cuprinsă între 17 și 94 de ani ($M = 51,35$; $AS = 14,055$), 29 de femei și 22 de bărbați, absolvenți de facultate în marea lor majoritate (peste 90%), au răspuns la același chestionar online, de trei ori în trei perioade: prima dată, în perioada 22 mai – 23 octombrie 2019; a doua oară, în perioada 19 mai – 19 noiembrie 2020; a treia oară, în perioada 20 noiembrie 2020 – 13 februarie 2021. Altfel spus, 51 de participanți au completat chestionarele în fiecare dintre cele trei perioade. Pe parcursul acestui studiu s-a notat cu I, prima perioadă de investigație, 22.05–23.10.2019, cu II, a doua perioadă de investigație, 19.05–19.11.2020, iar cu III, a treia perioadă de investigație, 20.11.2020–13.02.2021.

2.4. ANALIZA STATISTICĂ

Pentru a observa dacă există o diferență între valorile medii ale credințelor sociale obținute de același grup de participanți în trei perioade consecutive, s-a folosit metoda ANOVA cu măsurători repetate. De fiecare dată s-a considerat ca variabilă dependentă câte o axiomă socială – adică, cinismul social, răsplata pentru efort, complexitatea socială, controlul destinului și religiozitatea –, iar ca variabilă independentă, timpul. De asemenea, s-a utilizat testul t pentru eșantioane independente atunci când s-a investigat diferența între medii în funcție de genul participanților. Prelucrarea statistică a datelor colectate s-a realizat cu ajutorul programul IBM SPSS Statistics 24. Graficele s-au realizat cu ajutorul programului de calcul Excel din grupa de programe Microsoft 365.

3. REZULTATE

În acest subcapitol sunt prezentate statistici descriptive și grafice privind variabilele din acest studiu – axiome sociale, trebuințe psihologice de bază și starea subiectivă de bine – corespunzătoare celor 51 de participanți români, 29 de femei și 22 de bărbați. De asemenea, sunt prezentate evoluțiile variabilelor de-a lungul celor trei perioade de investigație și corelațiile între variabile.

3.1. AXIOME SOCIALE

În Tabelul nr. 1 sunt prezentate scorurile medii ale axiomelor sociale, inclusiv în funcție de genul participanților, corespunzătoare celor trei perioade în care s-a realizat acest studiu.

Tabelul nr. 1.

Media (M) axiomelor sociale, diferențele semnificative între axiome și valoarea coeficientului p corespunzătoare celor trei perioade de investigație I, II și III pentru subgrupul de 51 de participanți, 29 de femei și 22 de bărbați.

Axioma socială	Perioada de investigație		
	I	II	III
	M	M	M
Cinism social	22,71	23,35	23,18
femei	21,62	21,52	22,03
bărbați	24,14	25,77	24,68
	p unidirecțional, $p = 0,033$		p bidirecțional, $p = 0,012$
Răsplata pentru efort	33,41	32,90	33,04
femei	33,69	32,79	33,10
bărbați	33,05	33,05	32,95
Complexitate socială	33,35	33,47	33,61
femei	33,69	33,72	34,38
bărbați	32,91	33,14	32,59
			p bidirecțional, $p = 0,025$
Controlul destinului	22,37	23,35	23,12
femei	22,38	22,38	23,28
bărbați	22,36	24,64	22,91
Religiozitate	28,71	28,67	28,35
femei	27,52	27,55	26,90
bărbați	30,27	30,14	30,27
			p unidirecțional, $p = 0,029$

I, prima perioadă: 22.05–23.10.2019

II, a doua perioadă: 19.05–19.11.2020

III, a treia perioadă: 20.11.2020–13.02.2021

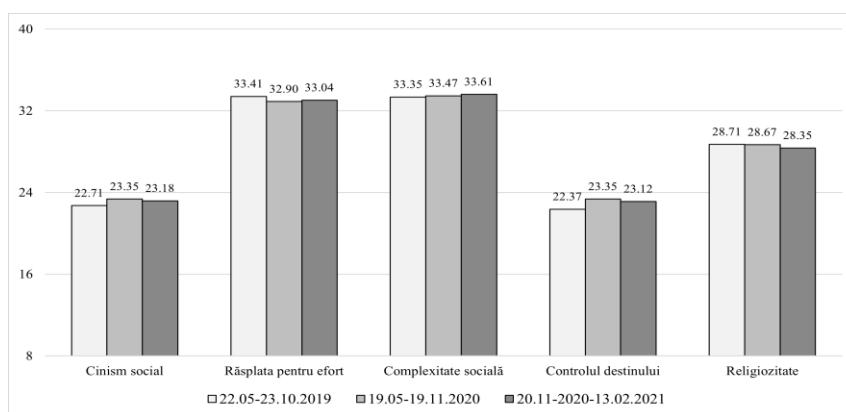

Figura nr. 1. Evoluția axiomelor sociale în cele trei perioade de investigație pentru subgrupul de 51 de participanți români, 29 de femei și 22 de bărbați, din acest studiu.

În Figura nr. 1 este prezentată evoluția fiecărei axiome sociale de-a lungul celor trei perioade consecutive de investigație din acest studiu. Pe axa verticală sunt menționate scorurile medii ale axiomelor sociale, iar fiecare reprezintă o valoare cuprinsă între 8, scorul minim, și 40, scorul maxim. Pe axa orizontală sunt reprezentate axiomele sociale în cele trei perioade din acest studiu.

În Tabelul nr. 1 și Figura nr. 1 se observă că valorile medii ale axiomelor sociale sunt diferite în fiecare din cele trei perioade consecutive de investigație. Pentru a testa semnificația statistică a diferenței între medii, s-a utilizat metoda ANOVA cu măsurători repetate. Calculele demonstrează că, indiferent de axioma socială, diferențele între medii nu sunt statistic semnificative. Astfel, ANOVA [$F(2,100) = 0,668$, $p = 0,515$], pentru cinism social; ANOVA [$F(2,100) = 0,694$, $p = 0,502$], în cazul răsplătei pentru efort; ANOVA [$F(2,100) = 0,203$, $p = 0,816$], pentru complexitate socială; ANOVA [$F(2,100) = 1,408$, $p = 0,249$], pentru controlul destinului; ANOVA [$F(1,484;74,183) = 0,215$, $p = 0,740$], pentru religiozitate.

Prin urmare, diferențele între scorurile medii ale axiomelor sociale înregistrate în cele trei perioade de investigație nu sunt semnificative statistic, adică se confirmă cele cinci ipoteze specifice din acest studiu. Cu alte cuvinte, cinismul social este relativ stabil de-a lungul celor trei perioade de investigație, răsplata pentru efort este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație, complexitatea socială este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație, controlul destinului este relativ stabil de-a lungul celor trei perioade de investigație, religiozitatea este relativ stabilă de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Cu toate acestea, se remarcă faptul că rezultatele sugerează următoarele posibile tendințe: de-a lungul celor trei perioade consecutive de investigație, cinismul social și complexitatea socială tind să crească, iar religiozitatea tinde să scadă. Pentru cinism social, s-au înregistrat următoarele valori: 22,71 în prima perioadă (22.05–23.10.2019); 23,35 în a doua perioadă (19.05–19.11.2020); 23,18 în a treia perioadă (20.11.2020–13.02.2021). Complexitatea socială crește de la 33,35 (în prima perioadă) la 33,47 (în perioada a doua) și apoi la 33,61 (în cea de a treia perioadă). În ceea ce privește religiozitatea, valorile scad de la 28,71 (prima perioadă) la 28,67 (în a doua perioadă) și ulterior la 28,35 (în a treia perioadă).

Evoluția axiomelor sociale în funcție de genul participanților

Potrivit datelor din Tabelul nr. 1 și a diagramei din Figura nr. 1, se observă mai întâi că mediile axiomelor sociale în cazul participanților femei sunt diferite de ale participanților bărbați. Apoi, se remarcă o serie de diferențe semnificative între valorile medii ale credințelor sociale la femei și bărbați. În perioada I, scorul mediu al cinismului social la femei ($M = 21,62$; $AS = 4,960$) este semnificativ mai mic ($t = -1,873$, $df = 49$; p unidirecțional = 0,033) decât la bărbați ($M = 24,14$; $AS = 4,454$); în perioada II, scorul mediu al cinismului social la femei ($M = 21,52$; $AS = 4,223$) este semnificativ mai mic ($t = -2,649$, $df = 33,721$; $p = 0,012$) decât la bărbați ($M = 25,77$; $AS = 6,575$); în perioada III, scorul mediu al cinismului social la femei ($M = 22,03$; $AS = 4,379$) este semnificativ mai mic ($t = -1,930$, $df = 49$;

p unidirecțional = 0,029) decât la bărbați ($M = 24,68$; $AS = 5,419$), scorul mediu al complexității sociale la femei ($M = 34,38$; $AS = 2,945$) este semnificativ mai mare ($t = 2,314$, $df = 49$; $p = 0,025$) decât la bărbați ($M = 32,59$; $AS = 2,423$), scorul mediu al religiozității la femei ($M = 26,90$; $AS = 6,383$) este semnificativ mai mic ($t = -1,935$, $df = 49$; p unidirecțional = 0,029) decât la bărbați ($M = 30,27$; $AS = 5,881$). Se observă că cinismul social la femei este mai mic decât la bărbați, pentru fiecare perioadă de investigație – această inegalitate vine în acord cu rezultatele obținute pentru contextul cultural românesc de către Leung, Li și Zhou (2012). În timpul manifestării virusului COVID-19, complexitatea socială este mai mare la femei decât la bărbați, iar religiozitatea este mai mare la bărbați decât la femei.

3.2. TREBUINȚELE PSIHOLOGICE DE BAZĂ

Mediile pentru satisfacerea și frustrarea trebuințelor psihologice de bază (respectiv, satisfacerea și frustrarea trebuinței de competență, satisfacerea și frustrarea trebuinței de relaționare, satisfacerea și frustrarea trebuinței de autonomie) sunt prezentate, pentru fiecare din cele trei perioade de investigație din acest studiu (I, II și III), în Tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2.

Mediile (M) obținute de participanții femei și bărbați la trebuințele psihologice de bază de-a lungul celor trei perioade consecutive de studiu (I, II și III) și coeficientul p care indică diferențe statistic semnificative.

Perioada de investigație și genul participanților	Trebuințe psihologice de bază					
	Trebuința de competență		Trebuința de relaționare		Trebuința de autonomie	
	M satisfacere	M frustrare	M satisfacere	M frustrare	M satisfacere	M frustrare
I	17,69	7,47	16,86	7,10	15,37	11,14
Femei	18,03	7,07	16,86	6,66	15,66	11,03
Bărbați	17,23	8,00	16,86	7,68	15,00	11,27
II	17,59	7,65	17,53	6,59	15,37	10,78
Femei	18,03	6,83	18,07	6,07	15,83	10,14
Bărbați	17,00	8,73	16,82	7,27	14,77	11,64
	$p^1 = 0,045$	$p^2 = 0,040$	$p^2 = 0,032$			
III	17,39	7,78	17,16	7,02	15,47	11,18
Femei	17,66	6,69	17,21	6,31	15,72	10,24
Bărbați	17,05	9,23	17,09	7,95	15,14	12,41
		$p^2 = 0,007$		$p^2 = 0,009$		$p^2 = 0,004$

I, prima perioadă: 22.05–23.10.2019

II, a doua perioadă: 19.05–19.11.2020

III, a treia perioadă: 20.11.2020–13.02.2021

p^1 , unidirecțional

p^2 , bidirecțional

În Figura nr. 3 și în Figura nr. 4 sunt reprezentate valorile medii ale trebuințelor psihologice de bază corespunzătoare celor două fațete ale lor, respectiv satisfacerea și frustrarea. În aceste grafice, scorurile medii ale trebuințelor au valori care sunt cuprinse între scorul minim, 4, și scorul maxim, 20, și sunt poziționate pe axa verticală.

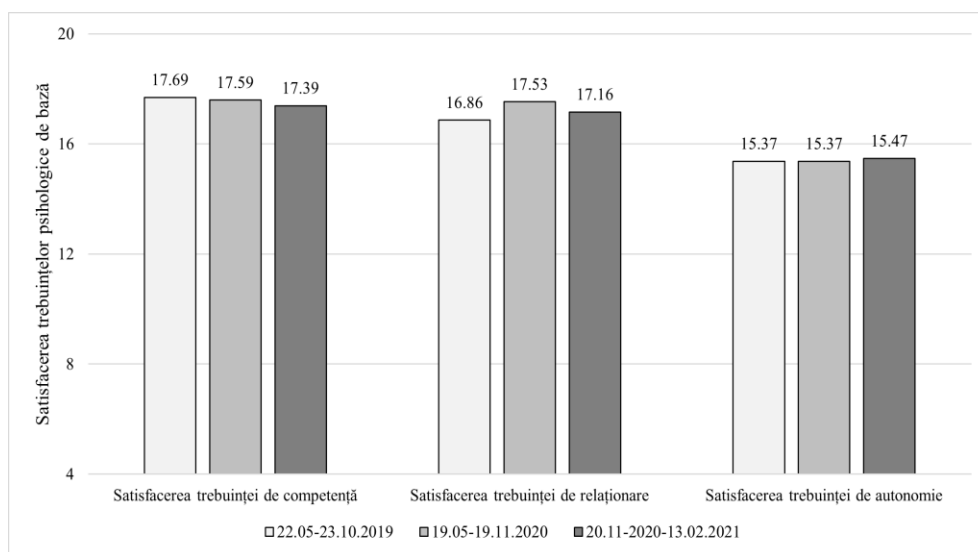

Figura nr. 3. Satisfacerea trebuințelor psihologice de bază de-a lungul celor trei perioade consecutive de investigație.

În Figura nr. 3 se observă că cele mai mici valori s-au înregistrat în cazul satisfacerii trebuinței de autonomie (15,37; 15,37; 15,47), iar cele mai mari scoruri corespund satisfacerii trebuinței de competență (17,69; 17,59; 17,39); de asemenea, trebuința de competență scade, iar trebuința de autonomie manifestă o tendință de creștere începând cu a doua perioadă.

În Figura nr. 4 se observă că cele mai mari valori medii se înregistrează la frustrarea trebuinței de autonomie (11,14; 10,78; 11,18), iar scorul din prima perioadă (11,14 corespunzător perioadei pre-COVID) este mai mic decât cel din a treia perioadă (11,18 corespunzător perioadei COVID). Cu toate acestea, calculul ANOVA cu măsurători repetate arată că există diferențe semnificative statistic numai între scorurile medii ale satisfacerii trebuinței de relaționare obținute de participanți în cele trei perioade de studiu. Astfel, $ANOVA[F(2,100) = 3,187; p = 0,046]$.

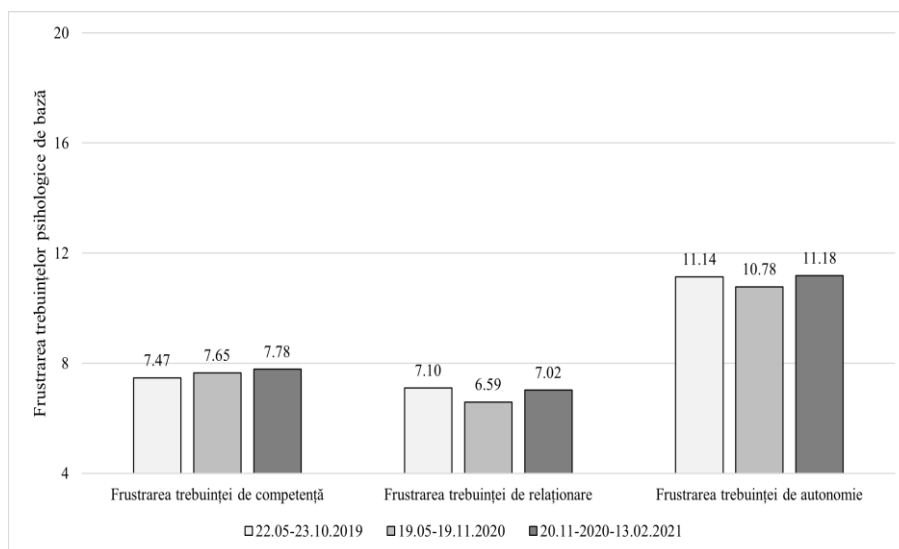

Figura nr. 4. Frustrarea trebuințelor psihologice de bază de-a lungul celor trei perioade de investigație.

Trebuințele psihologice de bază în funcție de genul participanților

Potrivit datelor din Tabelul nr. 2, scorurile medii ale trebuințelor psihologice de bază diferă în funcție de genul participanților. Astfel, nivelul de satisfacere a trebuințelor psihologice la femei este mai mare sau egal decât la bărbați. În ceea ce privește cealaltă fațetă a nevoilor, frustrarea trebuințelor este mai mare la bărbați decât la femei. Odată cu apariția și manifestarea virusului COVID-19 (adică, în perioadele a doua și a treia din acest studiu), se înregistrează diferențe semnificative între scorurile medii ale trebuințelor psihologice de bază. Astfel, în perioada II, după apariția virusului, scorul mediu al satisfacerii trebuinței de competență la femei ($M = 18,03$; $AS = 1,742$) este semnificativ mai mare ($t = 1,731$, $df = 49$; p unidirecțional = $0,045$) decât la bărbați ($M = 17,00$; $AS = 2,526$), scorul mediu al frustrării trebuinței de competență la femei ($M = 6,83$; $AS = 2,300$) este semnificativ mai mic ($t = -2,115$, $df = 49$; $p = 0,040$) decât la bărbați ($M = 8,73$; $AS = 4,061$), scorul mediu al satisfacerii trebuinței de relaționare la femei ($M = 18,07$; $AS = 1,731$) este semnificativ mai mare ($t = 2,206$, $df = 49$; $p = 0,032$) decât la bărbați ($M = 16,82$; $AS = 2,322$); în perioada III, scorul mediu al frustrării trebuinței de competență la femei ($M = 6,69$; $AS = 2,422$) este semnificativ mai mic ($t = -2,838$, $df = 49$; $p = 0,007$) decât la bărbați ($M = 9,23$; $AS = 3,939$), scorul mediu al frustrării trebuinței de relaționare la femei ($M = 6,31$; $AS = 2,072$) este semnificativ mai mic ($t = -2,737$, $df = 49$; $p = 0,009$) decât la bărbați ($M = 7,95$; $AS = 2,193$), scorul mediu al frustrării trebuinței de autonomie la femei ($M = 10,24$; $AS = 2,849$) este semnificativ mai mic ($t = -2,979$, $df = 49$; $p = 0,004$) decât la bărbați ($M = 12,41$; $AS = 2,153$).

3.3. STAREA SUBIECTIVĂ DE BINE

În ceea ce privește starea subiectivă de bine, datele înregistrate de participanți de-a lungul celor trei perioade de investigație sunt prezentate în Tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3.

Mediile (M) obținute de participanții femei și bărbați la starea subiectivă de bine în timpul celor trei perioade consecutive de studiu (I, II și III) și coeficientul p care indică diferențe semnificative între valorile medii ale stării subiective de bine.

Perioada și genul participanților	Starea subiectivă de bine	
	M	
I: 22.05-23.10.2019	64,43	
Femei	68,69	p bidirecțional, $p = 0,043$
Bărbați	59,27	
II: 19.05-19.11.2020	65,10	
Femei	70,07	p unidirecțional, $p = 0,028$
Bărbați	58,55	
III: 20.11.2020-13.02.2021	63,06	
Femei	66,48	
Bărbați	58,55	

În Tabelul nr. 3 se observă că, indiferent de genul participanților, starea de bine crește de la 64,43 (medie corespunzătoare primei perioade, I, pre-COVID) la 65,10 (medie corespunzătoare celei de a doua perioade, II, apariția COVID) și apoi scade la 63,06 (medie corespunzătoare celei de a treia perioade, III, manifestarea COVID). Totuși, calculele demonstrează că diferențele între scorurile medii ale stării subiective de bine nu sunt semnificative statistic, ANOVA [$F(1,784; 89,221) = 0,312, p = 0,798$].

Starea de bine în funcție de genul participanților

În Tabelul nr. 3 se observă că, indiferent de perioada de investigație, starea subiectivă de bine a participanților femei este mai mare decât a participanților bărbați. Totuși, diferențe semnificative între mediile stării subiective de bine se înregistrează numai în primele două perioade de investigație din acest studiu (I și II). Astfel, în perioada I (perioadă pre-COVID) scorul mediu al stării subiective de bine la femei ($M = 68,69$; $AS = 15,605$) este semnificativ mai mare ($t = 2,082$, $df = 49$; p bidirecțional = 0,043) decât la bărbați ($M = 59,27$; $AS = 16,499$). Situația se păstrează și după apariția virusului (în perioada II), adică scorul mediu al stării subiective de bine la femei ($M = 70,07$; $AS = 15,879$) este semnificativ mai mare ($t = 1,984$; $df = 34,953$; p unidirecțional = 0,028) decât la bărbați ($M = 58,55$; $AS = 23,472$). În Figura nr. 5 este reprezentată starea subiectivă de bine a participanților femei și bărbați de-a lungul celor trei perioade de investigație din acest studiu.

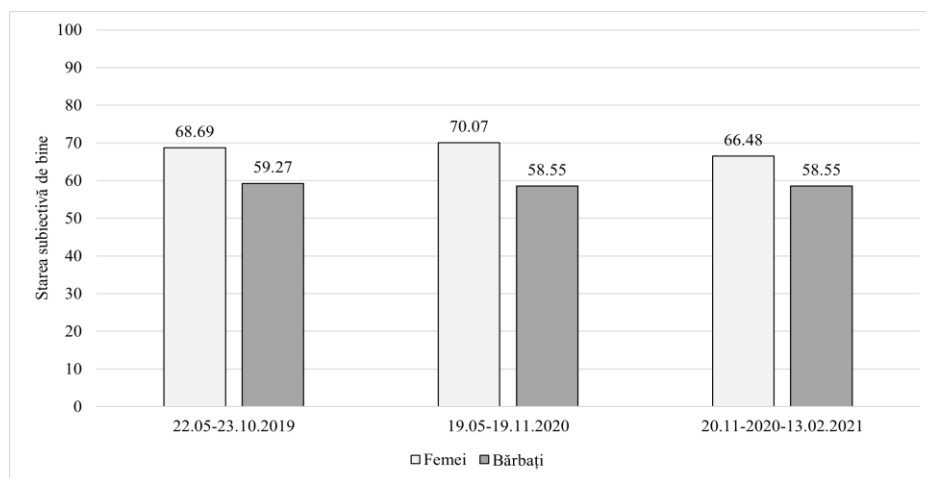

Figura nr. 5. Starea subiectivă de bine a participanților români, 29 de femei și 22 de bărbați, de-a lungul celor trei perioade de investigație.

3.4. EVOLUȚIA VARIABILELOR

În continuare, prezentăm în Tabelul nr. 4 evoluția variabilelor din acest studiu, respectiv a axiomelor sociale, a trebuințelor psihologice de bază și a stării subiective de bine a participanților, 29 de femei și 22 de bărbați, de-a lungul celor trei perioade de investigație și diferențele statistic semnificative între scorurile medii ale variabilelor.

Tabelul nr. 4

Evoluția axiomelor sociale, a trebuințelor psihologice de bază și a stării subiective de bine a participanților la acest studiu, 29 de femei și 22 de bărbați, de-a lungul celor trei perioade de investigație și diferențele statistic semnificative între scorurile medii ale variabilelor.

Variabila	Perioada I (pre-COVID) 19.05-20.10.2019	Perioada II (COVID) 19.05-19.11.2020	Perioada III (COVID) 20.11.2020-13.02.2021
Cinism social	Cinismul social crește și apoi scade (22,71 → 23,35 → 23,18). Cinismul social la femei scade și apoi crește (21,62 → 21,52 → 22,03). Cinismul social la bărbați crește și apoi scade (24,14 → 25,77 → 24,68). Cinismul social la femei tinde să fie mai mic decât la bărbați. Altfel spus, cinismul social pare să fie mai pregnant la bărbați decât la femei.		
	Scorul mediu al cinismului social în cazul participanților femei ($M = 21,62$; $AS = 4,960$) este semnificativ mai mic ($t = -1,873$; $df = 49$; p unidirecțional = 0,0335) decât cel al participanților bărbați ($M = 24,14$; $AS = 4,454$).	Scorul mediu al cinismului social în cazul participanților femei ($M = 21,52$; $AS = 4,223$) este semnificativ mai mic ($t = -2,649$; $df = 33,721$; p bidirecțional = 0,012) decât cel al participanților bărbați ($M = 25,77$; $AS = 6,575$).	Scorul mediu al cinismului social în cazul participanților femei ($M = 22,03$; $AS = 4,379$) este semnificativ mai mic ($t = -1,930$; $df = 49$; p unidirecțional = 0,0295) decât cel al participanților bărbați ($M = 24,68$; $AS = 5,419$).

Tabelul nr. 4 (continuare)

Variabila	Perioada I (pre-COVID) 19.05–20.10.2019	Perioada II (COVID) 19.05–19.11.2020	Perioada III (COVID) 20.11.2020–13.02.2021
Răsplata pentru efort	Răsplata pentru efort tinde să scadă (33,41 → 32,90 → 33,04). Răsplata pentru efort la femei scade și apoi crește (33,69 → 32,79 → 33,10). Răsplata pentru efort la bărbați tinde să scadă (33,05 → 33,05 → 32,95).		
	Răsplata pentru efort la femei (33,69) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (33,05), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Răsplata pentru efort la femei (32,79) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (33,05), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Răsplata pentru efort la femei (33,10) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (32,95), dar diferența nu este semnificativă statistic.
Complexitate socială	Complexitatea socială tinde să crească (33,35 → 33,47 → 33,61). Complexitatea socială la femei tinde să crească (33,69 → 33,72 → 34,38). Complexitatea socială la bărbați crește și apoi scade (32,91 → 33,14 → 32,59). Complexitatea socială la femei este mai mare decât la bărbați.		
	Complexitatea socială la femei (33,69) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (32,91), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Complexitatea socială la femei (33,72) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (33,14), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Scorul mediu al complexității sociale în cazul participanților femei ($M = 34,38$; $AS = 2,945$) este semnificativ mai mare ($t = 2,314$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,025) decât cel al participanților bărbați ($M = 32,59$; $AS = 2,423$).
Controlul destinului	Controlul destinului crește și apoi scade (22,37 → 23,35 → 23,12). Controlul destinului la femei tinde să crească (22,38 → 22,38 → 23,28). Controlul destinului la bărbați crește și apoi scade (22,36 → 24,64 → 22,91).		
	Controlul destinului la femei (22,38) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (22,36), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Controlul destinului la femei (22,38) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (24,64), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Controlul destinului la femei (22,28) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (22,91), dar diferența nu este semnificativă statistic.
Religiozitate	Religiozitatea tinde să scadă (28,71 → 28,67 → 28,35). Religiozitatea la femei crește și apoi scade (27,52 → 27,55 → 26,90). Religiozitatea la bărbați scade și apoi crește (30,27 → 30,14 → 30,27). Religiozitatea la femei este mai mică decât la bărbați.		
	Religiozitatea la femei (27,52) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (30,27), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Religiozitatea la femei (27,55) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (30,14), dar diferența nu este semnificativă statistic.	Scorul mediu al religiozității în cazul participanților femei ($M = 26,90$; $AS = 6,383$) este semnificativ mai mic ($t = -1,935$, $df = 49$; p unidirecțional = 0,0295) decât cel al participanților bărbați ($M = 30,27$; $AS = 5,881$).

Tabelul nr. 4 (continuare)

Variabila	Perioada I (pre-COVID) 19.05–20.10.2019	Perioada II (COVID) 19.05–19.11.2020	Perioada III (COVID) 20.11.2020–13.02.2021
Satisfacerea trebuinței de competență	Satisfacerea trebuinței de competență tinde să scadă (17,69 → 17,59 → 17,39). Satisfacerea trebuinței de competență la femei tinde să scadă (18,03 → 18,03 → 17,66). Satisfacerea trebuinței de competență la bărbați scade și apoi crește (17,23 → 17,00 → 17,05). Satisfacerea trebuinței de competență la femei este mai mare decât la bărbați.		
	Satisfacerea trebuinței de competență la femei este mai mare (18,03) decât la bărbați (17,23), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Scorul mediu al satisfacerii trebuinței de competență la femei ($M = 18,03$, $AS = 1,742$) este semnificativ mai mare ($t = 1,731$; $df = 49$; p unidirecțional = 0,045) decât la bărbați ($M = 17,00$; $AS = 2,526$).	Satisfacerea trebuinței de competență la femei este mai mare (17,66) decât la bărbați (17,05), dar diferența nu este statistic semnificativă.
Frustrarea trebuinței de competență	Frustrarea trebuinței de competență tinde să crească (7,47 → 7,65 → 7,78). Frustrarea trebuinței de competență la femei tinde să scadă (7,07 → 6,83 → 6,69). Frustrarea trebuinței de competență la bărbați tinde să crească (8,00 → 8,73 → 9,23). Frustrarea trebuinței de competență la femei este mai mică decât la bărbați.		
	Frustrarea trebuinței de competență la femei (7,07) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (8,00), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Scorul mediu al frustrării trebuinței de competență la femei ($M = 6,83$; $AS = 2,300$) este semnificativ <i>mai mic</i> ($t = -2,115$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,040) decât la bărbați ($M = 8,73$; $AS = 4,061$).	Scorul mediu al frustrării trebuinței de competență la femei ($M = 6,69$; $AS = 2,422$) este semnificativ mai mic ($t = -2,838$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,007) decât la bărbați ($M = 9,23$; $AS = 3,939$).
Satisfacerea trebuinței de relaționare	Satisfacerea trebuinței de relaționare crește și apoi scade (16,86 → 17,53 → 17,16). Satisfacerea trebuinței de relaționare la femei crește și apoi scade (16,86 → 18,07 → 17,21). Satisfacerea trebuinței de relaționare la bărbați scade și apoi crește (16,86 → 16,82 → 17,09). Satisfacerea trebuinței de relaționare la femei este egală sau mai mare decât la bărbați.		
	Satisfacerea trebuinței de relaționare la femei este <i>egală</i> cu cea a bărbaților (16,86), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Scorul mediu al satisfacerii trebuinței de relaționare la femei ($M = 18,07$, $AS = 1,731$) este semnificativ mai mare ($t = 2,206$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,032) decât la bărbați ($M = 16,82$; $AS = 2,322$).	Satisfacerea trebuinței de relaționare la femei (17,21) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (17,09), dar diferența nu este statistic semnificativă.

Tabelul nr. 4 (continuare)

Variabila	Perioada I (pre-COVID) 19.05–20.10.2019	Perioada II (COVID) 19.05–19.11.2020	Perioada III (COVID) 20.11.2020–13.02.2021
Frustrarea trebuinței de relaționare	Frustrarea trebuinței de relaționare scade și apoi crește (7,10 → 6,59 → 7,02). Frustrarea trebuinței de relaționare la femei scade și apoi crește (6,66 → 6,07 → 6,31). Frustrarea trebuinței de relaționare la bărbați scade și apoi crește (7,68 → 7,27 → 7,95). Frustrarea trebuinței de relaționare la femei este mai mică decât la bărbați.		
	Frustrarea trebuinței de relaționare la femei (6,66) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (7,68), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Frustrarea trebuinței de relaționare la femei (6,07) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (7,27), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Scorul mediu al frustrării trebuinței de relaționare la femei ($M = 6,31$; $AS = 2,072$) este semnificativ mai mic ($t = -2,737$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,009) decât la bărbați ($M = 7,95$; $AS = 2,193$).
Satisfacerea trebuinței de autonomie	Satisfacerea trebuinței de autonomie tinde să crească (15,37 → 15,37 → 15,47). Satisfacerea trebuinței de autonomie la femei tinde să crească (15,66 → 15,83 → 15,72). Satisfacerea trebuinței de autonomie la bărbați scade și apoi crește (15,00 → 14,77 → 15,14). Satisfacerea trebuinței de autonomie la femei este <i>mai mare</i> decât la bărbați.		
	Satisfacerea trebuinței de autonomie la femei (15,66) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (15,00), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Satisfacerea trebuinței de autonomie la femei (15,83) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (14,77), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Satisfacerea trebuinței de autonomie la femei (15,72) este <i>mai mare</i> decât la bărbați (15,14), dar diferența nu este statistic semnificativă.
Frustrarea trebuinței de autonomie	Frustrarea trebuinței de autonomie scade și apoi crește (11,14 → 10,78 → 11,18). Frustrarea trebuinței de autonomie la femei scade și apoi crește (11,03 → 10,14 → 10,24). Frustrarea trebuinței de autonomie la bărbați tinde să crească (11,27 → 11,64 → 12,41). Frustrarea trebuinței de autonomie la femei tinde să fie <i>mai mică</i> decât la bărbați.		
	Frustrarea trebuinței de autonomie la femei (11,03) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (11,27), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Frustrarea trebuinței de autonomie la femei (10,14) este <i>mai mică</i> decât la bărbați (11,64), dar diferența nu este statistic semnificativă.	Scorul mediu al frustrării trebuinței de autonomie la femei ($M = 10,24$; $AS = 2,849$) este semnificativ mai mic ($t = -2,979$; $df = 49$; p bidirecțional = 0,004) decât la bărbați ($M = 12,41$; $AS = 2,153$).

Tabelul nr. 4 (continuare)

Variabila	Perioada I (pre-COVID) 19.05–20.10.2019	Perioada II (COVID) 19.05–19.11.2020	Perioada III (COVID) 20.11.2020–13.02.2021
Starea subiectivă de bine	Starea subiectivă de bine crește și apoi scade sub valoarea inițială (64,43 → 65,10 → 63,06).		
	Starea subiectivă de bine la femei crește și apoi scade sub valoarea inițială (68,69 → 70,07 → 66,48).		
	Starea subiectivă de bine la bărbați tinde să scadă (59,27 → 58,55 → 58,55).		
	Starea subiectivă de bine la femei este mai mare decât la bărbați.		
	Scorul mediu al stării subiective de bine la femei ($M = 68,69$; $AS = 15,605$) este semnificativ mai mare ($t = 2,082$, $df = 49$; p bidirecțional = 0,043) decât la bărbați ($M = 59,27$; $AS = 16,499$).	Scorul mediu al stării subiective de bine la femei ($M = 70,07$; $AS = 15,879$) este semnificativ mai mare ($t = 1,984$; $df = 34,953$; p unidirecțional = 0,028) decât la bărbați ($M = 58,55$; $AS = 23,472$).	Starea subiectivă de bine la femei (66,48) este mai mare decât la bărbați (58,55), dar diferența nu este statistic semnificativă.

3.5. CORELAȚII ÎNTRE VARIABILE

În ceea ce privește corelațiile între variabilele din acest studiu – axiome sociale, trebuințe psihologice de bază și starea subiectivă de bine –, se remarcă faptul că pentru oricare două perioade de investigație (I și II, I și III, II și III), variabilele corelează între ele. Astfel, în cazul axiomelor sociale, valorile coeficientului de corelație Pearson r sunt cuprinse între 0,462 și 0,901; cei mai mari coeficienți de corelație se înregistrează la factorul religiozitate (0,901; 0,828), iar cei mai mici la complexitatea socială (0,462; 0,568; 0,581). În ceea ce privește satisfacerea trebuințelor psihologice de bază, coeficientul de corelație este cuprins între 0,533 și 0,707, iar pentru nivelul de frustrare a trebuințelor, r se află cuprins între 0,501 și 0,724. Coeficientul de corelație r pentru starea subiectivă de bine este cuprins între 0,468 și 0,624.

În perioada pre-COVID, de exemplu, cinismul social corelează pozitiv cu frustrarea nevoilor psihologice de bază, cele mai intense legături realizându-se cu frustrarea trebuinței de relaționare (0,504**) și frustrarea trebuinței de autonomie (0,496*). În acest interval de timp, religiozitatea și frustrarea trebuinței de autonomie corelează (0,311*).

Odată cu apariția virusului pandemic, deci în a doua perioadă de investigație din acest studiu, crește intensitatea legăturii între cinismul social și frustrarea trebuinței de competență față de prima perioadă (0,471* față de 0,341* în perioada pre-COVID), dar cel mai mare coeficient de corelație se înregistrează între cinismul social și frustrarea trebuinței de relaționare (0,567**). Tot în acest interval de timp, cinismul social corelează pozitiv cu frustrarea nevoii de autonomie (0,397**) și negativ cu satisfacerea trebuinței de competență (-0,313*).

Corelațiile între cinismul social și frustrarea nevoilor psihologice de bază se păstrează și în cea de a treia perioadă de investigație din acest studiu, 20.11.2020–13.02.2021, cea mai intensă legătură înregistrându-se cu frustrarea trebuinței de autonomie ($0,414^{**}$). Tot în acest interval de timp, complexitatea socială corelează pozitiv cu satisfacerea trebuinței de competență ($0,405^{**}$) și satisfacerea nevoii de autonomie ($0,313^*$) și negativ cu frustrarea trebuinței de competență ($-0,395^*$) și religiozitatea ($-0,319^*$). Apoi, între religiozitate și starea subiectivă de bine se înregistrează o corelație negativă ($-0,303^*$). Pe de altă parte, religiozitatea și frustrarea nevoii de autonomie corelează pozitiv ($0,283^*$) și conduc la scăderea stării de bine, fapt demonstrat și de coeficientul de corelație negativ între frustrarea trebuinței de autonomie și starea subiectivă de bine ($-0,298^*$). O situație similară se înregistrează și în ceea ce privește frustrarea nevoii de relaționare care, pe de o parte, corelează pozitiv cu frustrarea trebuinței de autonomie ($0,482^{**}$), iar pe de altă parte, corelează negativ cu starea de bine ($-0,371^{**}$).

4. DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Lucrarea de față a avut drept scop investigarea stabilității în timp a axiomelor sociale corespunzătoare unui subgrup de 51 de participanți, femei și bărbați, absolvenți de facultate în marea lor majoritate, de-a lungul a trei perioade: prima în anul 2019 – notată în acest studiu cu I; a doua perioadă în anul 2020, care s-a notat în această lucrare cu II; a treia perioadă care cuprinde sfârșitul anului 2020 și începutul anului 2021, interval de timp care a fost notat în acest studiu cu III. S-a definit noțiunea de stabilitate relativă a credințelor sociale în timp și s-a arătat că axiomele sunt relativ stabile de-a lungul celor trei perioade din acest studiu. Altfel spus, apariția și manifestarea virusului COVID nu au produs efecte semnificative în ceea ce privește credințele sociale ale participanților. O posibilă explicație a acestui fapt ar putea consta în perioadele relativ scurte dintre cele trei măsurători; în special, a treia perioadă de investigație a fost considerată imediat după sfârșitul celei de a doua perioade.

Dintr-o altă perspectivă, este probabil ca schimbările la nivelul credințelor să se poată produce în timp mai îndelungat – acesta este unul dintre motivele pentru care cercetarea din acest studiu va continua și în perioada următoare. Cu toate acestea, s-au remarcat următoarele posibile tendințe ale axiomelor sociale: cinismul social și complexitatea socială tind să crească, iar religiozitatea tinde să scadă. Confirmarea acestor tendințe ar conduce la ideea că axiomele sociale nu sunt stabile. Infirmarea tendințelor obținute în acest studiu ar conduce la ideea potrivit căreia fluctuațiile axiomelor sunt de fapt niște erori, iar axiomele sunt stabile în timp. Pentru a putea sugera că este vorba de tendințe sau de erori ale axiomelor sociale, studiul de față va continua și pe parcursul anului 2022.

Genul participanților pare să aducă o nouă perspectivă asupra acestui studiu. Calculele au arătat că, de-a lungul celor trei perioade de investigație, axiomele sociale sunt diferite la participanții de sex feminin față de participanții de sex masculin; altfel spus, credințele sociale ar urma traiectorii diferite în funcție de genul participanților. Mai întâi, s-a observat că în primele două perioade de investigație din acest studiu, respectiv 19.05–20.10.2019 și 19.05–19.11.2020, numai diferența mediilor corespunzătoare cinismului social la femei și bărbați este semnificativă. În cea de a treia perioadă, 20.11.2020–13.02.2021, s-au observat diferențe semnificative între medii și în ceea ce privește complexitatea socială și religiozitatea la femei și bărbați. De-a lungul întregii perioade de investigație, cinismul social la femei este mai mic decât la bărbați; complexitatea socială la femei tinde să crească și este mai mare la femei decât la bărbați; religiozitatea tinde să scadă, iar scorul mediu al religiozității înregistrat de femei este mai mic decât cel înregistrat de bărbați.

Aceeași perspectivă a genului aplicată asupra trebuințelor psihologice de bază arată diferențe statistic semnificative odată cu a doua perioadă de investigație, 19.05–19.11.2020, adică odată cu apariția virusului COVID-19. Frustrarea trebuinței de competență este mai mare la bărbați decât la femei; satisfacerea nevoii de relaționare la femei este mai mare decât la bărbați; frustrarea trebuinței de relaționare și a nevoii de autonomie este mai mare la bărbați decât la femei.

În primele două perioade de investigație din acest studiu, adică în perioada pre-COVID și în perioada apariției virusului pandemic, starea subiectivă de bine la femei este semnificativ mai mare decât la bărbați; cum cinismul social este mai mare la bărbați decât la femei, o posibilă explicație ar consta în gestionarea mai bună a acestei credințe sociale de către femei, de unde rezultă o stare de bine, o emoție pozitivă mai accentuată la femei decât la bărbați. Odată cu cea de a treia perioadă de investigație, diferențele nu mai sunt semnificative, iar starea de bine tinde să scadă atât la femei, cât și la bărbați.

În situația confirmării tendințelor obținute în acest studiu, ca posibile viitoare implicații, ne imaginăm că rezultatele ar putea fi utile în domeniul consilierii psihologice care vizează creșterea stării subiective de bine a persoanelor, cu precădere a celor care manifestă un grad înalt al cinismului social. Mergând mai departe cu această idee, poate că gândurile social cinice ale unei persoane ar putea fi aduse la cunoștința acesteia ca acționând în defavoarea ei, iar abordarea vieții prin prisma acestor gânduri nu i-ar aduce beneficii. Apoi, cinismul social ar putea influența reacțiile atitudinale față de caracteristicile locului de muncă, prin urmare satisfacția la locul de muncă; Leung, Ip și Leung (2010) sugerează că între cinismul social și satisfacția la locul de muncă se manifestă o corelație negativă – mai mult, autorii susțin că aceste efecte ale cinismului social asupra satisfacției cu locul de muncă ar fi estompate de starea de bine percepută de individ; altfel spus, dacă persoanele au un nivel înalt de cinism social, atunci efectele negative ale cinismului asupra satisfacției cu munca tind să fie mai mici (Leung, Ip și Leung, 2010). Acest

aspect devine cu atât mai de interes, cu cât preocupările privind cinismul social la nivelul mai multor contexte culturale sugerează că România înregistrează valori mari ale cinismului social (Bond *et al.*, 2004). Se cuvine să precizăm, odată cu Bond și alții (2004), că atât cinismul societal, care caracterizează grupuri sociale largi, cât și cinismul social la nivel individual vizează de fapt un conținut similar (Leung și Bond, 2008). La nivelul regiunilor, cinismul social pare să aibă valori ridicate în Europa de Est, Africa sahariană și Asia de Sud, după cum susțin Stankov și Saucier (2015).

Această lucrare are în centrul atenției axiomele sociale și stabilitatea lor de-a lungul a trei perioade: 19.05–20.10.2019, 19.05–19.11.2020 și 20.11.2020–13.02.2021. Rezultatele acestui studiu indică faptul că, de-a lungul celor trei perioade de investigație, axiomele sociale sunt relativ stabile. Cu alte cuvinte, pandemia de virusul COVID-19 nu a influențat credințele sociale ale participanților. După cunoștința noastră, la momentul derulării acestei cercetări, rezultate similare cu cele din acest studiu nu se regăsesc în literatura de specialitate.

Limitări

În primul rând, intervalele de timp dintre măsurători nu sunt egale: a doua perioadă, mai–noiembrie 2020, s-a considerat la un an de zile de la prima perioadă (mai–octombrie 2019), iar a treia măsurătoare a axiomelor sociale s-a realizat în perioada noiembrie 2020–februarie 2021, adică imediat după a doua perioadă. Totuși, s-au realizat calculele ținând cont de evoluția rapidă a virusului COVID-19 și de apariția ulterioară de noi variante genetice ale virusului inițial.

În al doilea rând, participanții din acest studiu au vârsta cuprinsă între 17 și 94 de ani, iar axiomele sociale tind să fie diferite de la un moment al dezvoltării personalității umane la altul; de exemplu, credințele din adolescență față de cele de la senectute. Astfel, rezultatele acestui studiu oferă doar o primă perspectivă largă asupra evoluției în timp a axiomelor sociale corespunzătoare unui subgrup eterogen de participanți.

În al treilea rând, eșantionul redus din acest studiu, 51 de participanți, reprezintă o altă limitare.

Ca direcții viitoare de cercetare menționăm continuarea investigației în perioada mai–noiembrie 2022, presupunerea noastră fiind că eventuale schimbări la nivelul credințelor sociale s-ar putea produce în timp mai îndelungat. Se cuvine a fi semnalat faptul că acest studiu se bazează pe rezultate înregistrate înainte de apariția și declanșarea pandemiei și, prin urmare, constituie puncte de referință pentru oricare alte măsurători viitoare ale axiomelor sociale ori ale celorlalte variabile care au fost considerate în studiul de față.

Primit în redacție la: 25.08.2021

BIBLIOGRAFIE

1. BERNARDO, A.B.I., *Exploring the links between social axioms and the epistemological beliefs about learning held by Filipino students*, în LEUNG, K. și BOND M. H. (Coord.), *Psychological aspects of social axioms: Understanding global belief systems*, New York, Springer, 2009, p. 163–176.
2. BOND, M.H. et al., *Culture-level Dimensions of Social Axioms and their Correlates Across 41 Cultures*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **35**, 5, 2004, p. 548–570.
3. BOND, M.H., *On fluctuations in time of social axioms*. Comunicare personală cu ocazia celui de al 25-lea Congres internațional al International Association for Cross-Cultural Psychology (IACCP), 26–31 iulie 2021, online.
4. CHEN, B. et al., *Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures*. *Motivation and Emotion*, **39**, 2, 2015, p. 216–236; ResearchCentral, *Scala de Satisfacere și Frustrare a Trebuințelor Psihologice de Bază – Măsură generală*, traducere de Mosoia, C., 2019, <http://researchcentral.ro/index.php?action=listatest&ID=512>.
5. COMUNIAN, A.L., *Social axioms in Italian culture: Relationship with locus of control and moral development*, în LEUNG, K. și BOND, M. H (Coord.), *Psychological aspects of social axioms: Understanding global belief systems*, New York, Springer, 2009, p. 269–282.
6. DECI, E.L., & RYAN, R.M., *The Importance of Universal Psychological Needs for Understanding Motivation in the Workplace*, în GAGNÉ M. (Coord.), *The Oxford handbook of work engagement, motivation, and self-determination theory*, New York, Oxford University Press, 2014, p. 16.
7. DECI, E.L., & RYAN, R.M., *The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior*, *Psychological Inquiry*, **11**, 4, 2000, p. 227–268.
8. DECI, E.L., & RYAN, R.M., *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*, New York, Springer Science-Business Media, 1985, p. 43–175.
9. DECI, E.L., & VANSTEENKISTE, M., *Self-Determination Theory and Basic Need Satisfaction: Understanding Human Development in Positive Psychology*, Milano, Ricerche di Psicologia, **27**, 1, 2004, p. 23–40.
10. DIENER, E., OISHI, S., LUCAS, R.E., *Personality, culture and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life*, în *The Annual Review of Psychology*, **54**, 2003, p. 403–415.
11. DIENER, E., SELIGMAN, M.E.P., *Beyond money: Toward an economy of well-being*, *Psychological Science in the Public Interest*, **5**, 2004, p. 1–31.
12. DIENER, E., LUCAS, R.E., OISHI, S., *Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction*, în SNYDER C. R., LOPEZ S. J. (Coord.), *Handbook of positive psychology*, New York, Oxford University Press, 2002, p. 63.
13. DIENER, E., NICKERSON, C., LUCAS, R.E., SANDVIK, E., *Dispositional affect and job outcomes*, *Social Indicators Research*, **59**, 2002, p. 229–259.
14. DIENER, E., & SELIGMAN, M.E.P., *Very happy people*, *Psychological Science*, **13**, 2002, p. 81–84.
15. DIENER, E., SUH, E.M., *Subjective well-being and age: An international analysis*, în SCHAE K.W., LAWTON M.P. (Coord.), *Annual review of gerontology and geriatrics*, New York, Springer, 1998.
16. DIENER, E., SUH, E.M., SMITH, H., SHAO, L., *National differences in reported subjective well-being: Why do they occur?*, *Social Indicators Research Special Issue: Global Report on Student Well-Being*, **34**, 1995, p. 7–32.
17. DIENER, E., DIENER, M., & DIENER, C., *Factors predicting the subjective well-being of nations*, *Journal of Personality and Social Psychology*, **69**, 1995, p. 851–864.
18. DINCĂ, M., ILIESCU, D., *Linking axioms with behavioral indicators and personality in Romania*, în LEUNG, K., BOND M.H. (Coord.), *Psychological aspects of social axioms: Understanding global belief systems*, New York, Springer, 2009, p. 145–162.

19. ILIESCU, D., DINĂ, M., BOND, M.H., *The Increment of Social Axioms over Broad Personality Traits in the Prediction of Dyadic Adjustment: An Investigation Across Four Ethnic Groups*, *European Journal of Personality*, **31**, 2017, p. 630–641.
20. ILIESCU, D., SULEA, C., *Tratat de psihodiagnostic al personalității*, Iași, Polirom, 2015, p. 146.
21. LAI, H.-W. J., BOND, M.H., & HUI, N. H.-H., *The Role of Social Axioms in Predicting Life Satisfaction: A Longitudinal Study in Hong Kong*, *Journal of Happiness Studies*, **8**, 2007, p. 517–535.
22. LEUNG, K., BOND, M.H., *Psychological aspects of social axioms. Understanding global belief systems*, Springer Science+Business Media, LLC, 2009, p. 2.
23. LEUNG, K., BOND, M.H., *Psycho-logic and eco-logic: Insights from social axiom dimensions*, în VIJVER F.V., HEMERT D.V., POORTINGA Y.P. (Coord.), *Individuals and cultures in multilevel analysis*, Erlbaum, 2008, p. 197–219.
24. LEUNG, K., BOND, M.H., *Social Axioms: A Model for Social Beliefs in Multi-cultural Perspective*, în ZANNA M.P. (Coord.), *Advances in Experimental Social Psychology*, San Diego, California, Elsevier Academic Press, 2004, p. 119–197.
25. LEUNG, K., IP, O.K., & LEUNG, K.-K., *Social Cynicism and Job Satisfaction: A Longitudinal Analysis*, *Applied psychology*, **59**, 2, 2010, 318–338.
26. LEUNG, K. et al., *Social Axioms: The Search for Universal Dimensions of General Beliefs about How the World Functions*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **33**, 2002, p. 286–302.
27. LEUNG, K. et al., *Developing and Evaluating the Social Axioms Survey in Eleven Countries: Its Relationship With the Five-Factor Model of Personality*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **43**, 5, 2012, p. 833–857.
28. LI, F., & LEUNG, K., *Effects of Evaluation of Societal Conditions and Work-Family Conflict on Social Cynicism and Distress: A Longitudinal Analysis*, *Journal of Applied Social Psychology*, **42**, 3, 2012, 717–734.
29. LEUNG, K., LI, F., ZHOU, F., *Sex Differences in Social Cynicism Across Societies: The Role of Men's Higher Competitiveness and Male Dominance*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **43**, 7, 2012, p. 1152–1166.
30. LIȚĂ, Ș., *Evaluarea schimbării în intervențiile psihologice - utilizarea scalei OMS-5 privind bunăstarea psihologică*, a XI-a ediție a Simpozionului Național de Psihologie al Poliției Române-PSIMPOL „Psihologul – consilier în domeniul factorului uman în organizație”, București, 17–18 octombrie 2018.
31. LUCAS, R.E., CLARK, A.E., GEORGE, Y., DIENER, E., *Reexamining adaptation and the set point model of happiness: Reactions to changes in marital status*, *Journal of Personality and Social Psychology*, **84**, 3, 2003, p. 527–539.
32. MICHALOS, A.C. (Coord.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*, Dordrecht, Springer Science-Business Media, 2014, p. 6438–6439.
33. PSYCHIATRIC RESEARCH UNIT, WHO COLLABORATING CENTRE IN MENTAL HEALTH, *Chestionarul OMS al celor 5 criterii de apreciere a stării de bine (versiunea 1998)*, Frederiksberg General Hospital, Hillerød, Danemarca. Citit de la https://www.psykiatri-regionh.dk/who-5/Documents/WHO5_Romanian.pdf
34. RYAN, R.M., DECI, E.L., *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*, *American Psychologist*, **55**, 1, 2000, p. 68–78.
35. STANKOV, L., SAUCIER, G., *Social Axioms in 33 Countries: Good Replicability at the Individual But Less So at the Country Level*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, **46**, 2, 2015, p. 296–315.
36. TOPP, C.W., ØSTERGAARD, S.D., SØNDERGAARD, S., BECH, P., *The WHO-5 Well-Being Index: A Systematic Review of the Literature*, *Psychotherapy and Psychosomatics*, **84**, 2015, p. 167–176.
37. VOICU, V., POPESCU, I. (coordonatori), *Pandemia COVID-19 în România. Aspecte patogenice, clinice și farmacoterapeutice*, București, Editura Academiei Române, 2021, p. 13.
38. ZHOU, F., LEUNG, K., BOND, M. H., *Social axioms and achievement across cultures: The influence of reward for application and fate control*, *Learning and Individual Differences*, **19**, 2009, p. 366–371.

REZUMAT

Studiul de față investighează stabilitatea temporală a axiomelor sociale pentru un grup de participanți români care trăiesc în România. Un grup de $N = 501$ participanți, femei și bărbați cu vârsta cuprinsă între 12 și 94 de ani ($M = 43,58$; $AS = 15,243$), a completat un chestionar online în perioada 22 mai 2019 – 13 februarie 2021. Un subgrup de $n = 51$ de participanți (aproximativ 10% din N), cu vârsta cuprinsă între 17 și 94 de ani ($M = 51,35$; $AS = 14,055$), 29 de femei ($M = 49,72$; $AS = 11,774$) și 22 de bărbați ($M = 53,50$; $AS = 16,644$), absolvenți de facultate în marea lor majoritate, a răspuns la chestionar de trei ori: prima dată, în anul 2019 (mai exact, în perioada 22 mai – 23 octombrie 2019), a doua oară, în anul 2020 (mai precis, în perioada 19 mai – 19 noiembrie 2020) și, a treia oară, în perioada 20 noiembrie 2020 – 13 februarie 2021. În acest studiu s-au folosit ca instrumente de lucru Chestionarul de axiome sociale II (Leung *et al.*, 2012), care a măsurat cinismul social, răsplata pentru efort, complexitatea socială, controlul destinului și religiozitatea; Scala de Satisfacere și Frustrare a Trebuințelor Psihologice de Bază – Măsură generală (Chen *et al.*, 2015), care a măsurat trebuințele de autonomie, de relaționare și de competență; Chestionarul Organizației Mondiale a Sănătății al celor cinci criterii de apreciere a stării de bine (1998), care a măsurat starea subiectivă de bine. Pentru a observa dacă exista vreo diferență între axiomele sociale corespunzătoare subgrupului de 51 de participanți de-a lungul celor trei perioade de investigație, s-a folosit metoda ANOVA cu măsurători repetate. S-a considerat ca variabilă dependentă câte o axiomă socială, iar ca variabilă independentă, timpul. S-a utilizat programul IBM SPSS Statistics 24. Rezultatele analizei de varianță cu măsurători repetate au indicat faptul că de-a lungul celor trei perioade de investigație nicio diferență între axiomele sociale corespunzătoare participanților nu este statistic semnificativă. Cu toate acestea, s-au constatat diferențe semnificative între axiomele sociale corespunzătoare participanților de sex feminin și celor de sex masculin. Studiul de față contribuie la o mai bună înțelegere a axiomelor sociale și a relevanței acestora în relație cu trebuințele psihologice de bază și comportamentul uman.